

**БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ, БУДІВНИЦТВА ТА
КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Циклова комісія агрономічних та екологічних дисциплін

ЗАПОВІДНА СПРАВА

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
здобувачів освіти спеціальності
101 ЕКОЛОГІЯ**

Білгород-Дністровський, 2024

Програма навчальної дисципліни «ЗАПОВІДНА СПРАВА» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Екологія» для здобувачів освіти зі спеціальності **101 Екологія**

Розробник: Зайченко Марина Дмитрівна, викладач, кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії»

Навчальна програма розглянута та схвалена на засіданні циклової комісії агрономічних та екологічних дисциплін

Протокол № 1 від 28.08.2024 року

Голова циклової комісії Наталія СЛОБОДЯН

Схвалено методичною радою Білгород-Дністровського фахового коледжу природокористування, будівництва та комп'ютерних технологій

Протокол № 6 від 29.08.2024 року

Голова методичної ради Марина ЗАЙЧЕНКО

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Компонент освітньої програми, спеціальність, освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів: 3,5 Модулів: 2 Загальна кількість годин: 105	Компонент освітньої програми <i>Цикл дисциплін, які формують спеціальні компетентності</i> Спеціальність <i>101 ЕКОЛОГІЯ</i> Освітньо-професійний ступінь <i>«Фаховий молодший бакалавр»</i>	Вибіркова	
		Рік підготовки:	
		4(3)	-
		Семестр	
		8(6)	-
		Лекційні заняття:	
		50 год.	-
		Лабораторно-практичні заняття	
		14 год.	-
		Самостійна робота	
		41 год.	-
		Курсовий проект	
		-	-
		Індивідуальні заняття:	
		-	-
		Вид контролю:	
		залік (8-й семестр)	
		- (заочна форма)	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна передбачена структурно-логічною схемою підготовки фахівців освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» за освітньо-професійною програмою «Екологія».

Міждисциплінарні зв'язки: Загальна екологія, Загальна біологія, Загальна хімія, Геохімія довкілля, Ґрунтознавство, Моніторинг довкілля, Природоохоронне законодавство та екологічне право.

Предметом вивчення дисципліни «Заповідна справа» є принципи, методи та механізми збереження природних екосистем, рідкісних і зникаючих видів флори та фауни, а також управління природоохоронними територіями. Предметом її вивчення є комплекс проблем, що виникають у процесі збереження біорізноманіття та сталого використання природних ресурсів.

Метою вивчення дисципліни «Заповідна справа» є ознайомлення студентів з проблемою охорони та відтворення природних екосистем шляхом створення та розширення природно-заповідного фонду (ПЗФ), державною політикою в галузі розвитку заповідної справи та основними напрямками цього розвитку, класифікацією природоохоронних територій на Україні, основними принципами збереження біологічного різноманіття та збереження генофонду та ценофонду, правовими основами організації, охорони, ефективного використання ПЗФ України, відтворення його природних комплексів та об'єктів, розбудови екологічної мережі тощо.

Завданням вивчення навчальної дисципліни «Заповідна справа» є формування у здобувачів освіти системного уявлення про: організаційно-правові засади заповідної справи в Україні, етапи створення та проектування територій ПЗФ України, природоохоронну діяльність на територіях та об'єктах ПЗФ.

Набуті здобувачами освіти компетенції згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Екологія»:

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК 1. Здатність використовувати базові знання з фахових дисциплін у професійній діяльності.

СК 5. Здатність розробляти заходи, спрямовані на збереження ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі.

СК 7. Здатність до використання основних принципів і складових екологічного управління.

СК 10. Здатність до участі в реалізації природоохоронних заходів або екологічних проєктів.

Структура навчальної дисципліни є орієнтовною. Під час складання навчальних програм викладачі навчальних закладів можуть вносити обґрунтовані зміни та доповнення в зміст програмного матеріалу і розподіл навчальних годин за темами в межах бюджетного часу, відведеному навчальним планом на вивчення дисципліни. Внесені зміни повинні бути обговорені на засіданні циклової комісії і затверджені заступником директора з навчальної роботи.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Тема 1.1. Поняття заповідної справи

Зміст, визначення та об'єкти заповідної справи. Історія виникнення заповідної справи в Україні і світі

Тема 1.2. Законодавча база територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Законодавча база: сутність, базові принципи. Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Право власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду

Тема 1.3. Категорії природно-заповідного фонду України. Природні заповідники.

Класифікація територій та об'єктів ПЗФ за категоріями, за значенням, за юридичним статусом. Природні заповідники, завдання, функції, функціонування.

Практичне заняття 1

Технічна інвентаризація об'єктів зеленого господарства.

Тема 1.4. Біосферні заповідники.

Поняття та завдання біосферних заповідників..Зони біосферних резерватів: заповідна, буферна, зона регульованого заповідного режиму. Комплексні біосферні заповідники або групи біосферних заповідників

Тема 1.5. Національні природні парки

Поняття та завдання, історія створення національних природних парків. Зони національних природних парків: заповідна, зона регульованої рекреації, зона стаціонарної рекреації.

Тема 1.6 Регіональні ландшафтні парки. Заказники.

Поняття та завдання, функції регіональних ландшафтних парків. Поняття та функції загальнонаціональних та місцевого значення заказників.

Тема 1.7. Пам'ятки природи. Заповідні урочища

Поняття та завдання, функції пам'яток природи. Типи пам'яток природи. Поняття, особливості, функціональне призначення заповідних урочищ.

Практичне заняття 2

Оцінювання природно-заповідного фонду України

Тема 1.8. Ботанічні сади. Дендрологічні парки.

Поняття та завдання, юридичний статус ботанічних садів. Поняття та завдання, юридичний статус дендрологічних парків.

Тема 1.9 Зоологічні парки. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. Охоронні зони.

Поняття, мета створення, завдання, напрями діяльності зоологічних парків. Поняття, мета створення, завдання, напрями діяльності парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Поняття, мета створення, завдання, напрями діяльності охоронних зон..

Модуль 2

СТВОРЕННЯ ТА ПРИРОДООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕРИТОРІЙ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Тема 2.1 Створення територій природно-заповідного фонду

Етапи створення, порядок узгодження. Процедура створення об'єктів природно-заповідного фонду.

Тема 2.2 Території та об'єкти природно-заповідного фонду як елементи національної екомережі

Поняття Національної та Всеєвропейської екомережі. Правові засади створення екомережі. Заходи щодо формування національної екологічної мережі. Проектування екологічної мережі. Режим охорони та використання території екологічної мережі.

Практичне заняття 3

Побудова схеми екологічної мережі.

Тема 2.3 Режими охорони та їх реалізація

Поняття режиму охорони. Поняття пріоритету охорони. Основні шляхи реалізації режиму охорони. Забезпечення режиму та охорони.

Тема 2.4 Використання та контроль територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Порядок використання природних ресурсів на територіях ПЗФ, методи та законодавча база, контроль за територіями та об'єктами ПЗФ.

Тема 2.5 Відновлення екосистем та їх компонентів

Заходи по відновленню природних екосистем, ландшафтів та їх компонентів. Відновлення повноцінної степової рослинності, лісів, відновлення русел річок. Ренатуралізація природних комплексів.

Тема 2.6 Рекреаційна діяльність у межах природно-заповідного фонду
 Поняття рекреації на природно-заповідних територіях та об'єктах. Рекреаційна діяльність . Екскурсійна діяльність Суб'єкти рекреаційної діяльності

Тема 2.7 Наукова та освітньо-виховна діяльність на територіях природно-заповідного фонду

Наукова діяльність на територіях ПЗФ. Літопис природи. Особливості формування освітньо-виховної діяльності на заповідних територіях. Діяльний, комунікативний, рефлексивний компоненти виховної діяльності. Організаційні форми освітньо-виховної діяльності

Тема 2.8 Участь громадськості у природоохоронній діяльності

Мета та форми участі громадськості у природоохоронній діяльності. Громадські екологічні організації їх функції.

Тема 2.9 Юридична відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд

Законодавча база і види порушень. Дисциплінарна , адміністративна та кримінальна відповідальність за порушення законодавства про ПЗФ

Практичне заняття 4

Визначення розміру збитків, заподіяних порушенням природоохоронного законодавства у межах території ПЗФ.

Практичне заняття 5

Визначення розмірів компенсації за добування (збирання) та шкоду, заподіяну видам тварин і рослин, занесених до Червоної книги України.

**4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
 «ЗАПОВІДНА СПРАВА»**

Назви модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	загальний обсяг	аудиторні		самостійна робота	загальний обсяг	аудиторні		самостійна робота		
		всього	з них			всього	з них			
			теоретичні				практичні		теоретичні	практичні
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

МОДУЛЬ 1 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ										
Тема 1.1. Поняття заповідної справи	2	2	2							
Тема 1.2. Законодавча база територій та об'єктів природно-заповідного фонду	4	4	4							
Тема 1.3. Категорії природно-заповідного фонду України. Природні заповідники.	17	6	2	4	11					
Тема 1.4. Біосферні заповідники.	10	2	2		8					
Тема 1.5. Національні природні парки	10	2	2		8					
Тема 1.6 Регіональні ландшафтні парки. Заказники.	2	2	2							
Тема 1.7. Пам'ятки природи. Заповідні урочища	4	4	2	2						
Тема 1.8. Ботанічні сади. Дендрологічні парки.	10	2	2		8					
Тема 1.9 Зоологічні парки. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. Охоронні зони.	2	2	2							
Модуль 2 СТВОРЕННЯ ТА ПРИРОДООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕРИТОРІЙ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ										
Тема 2.1 Створення територій природно-заповідного фонду	4	4	4							
Тема 2.2 Території та об'єкти природно-заповідного фонду як елементи національної екомережі	14	8	4	4	6					
Тема 2.3 Режим охорони та їх реалізація	4	4	4							
Тема 2.4 Використання та контроль територій та об'єктів природно-заповідного фонду	2	2	2							

Тема 2.5 Відновлення екосистем та їх компонентів	2	2	2							
Тема 2.6 Рекреаційна діяльність у межах природно-заповідного фонду	4	4	4							
Тема 2.7 Наукова та освітньо-виховна діяльність на територіях природно-заповідного фонду	4	4	4							
Тема 2.8 Участь громадськості у природоохоронній діяльності	2	2	2							
Тема 2.9 Юридична відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд	4	4	4	4						
Загалом годин	105	64	50	14	41					

5. МЕТОДИ ТА ФОРМИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

Словесні методи (бесіда, розповідь, пояснення, лекції тощо) характерні тим, що інформацію для засвоєння здобувач освіти отримує вербальними засобами, тобто через слово.

Наочні методи - інформація для засвоєння одержується на основі сенсорно-apperцептивної діяльності (демонстрування, ілюстрації, показ об'єкта, моделі).

Практичні методи. Суть їх у тому, що шляхом виконання практичних дій здобувач освіти отримує деяку інформацію, яку аналізує, робить висновок і приходить до тих знань, які необхідно засвоїти. Особливість методу в тому, що діяльність з одержання знань накладається в часі на діяльність з їх застосування.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності.

1. Бесіда, або діалог з аудиторією. Ставиться серія запитань, які потребують відповіді. Це дає можливість зрозуміти, чи готові здобувачі освіти сприймати новий матеріал, чи їх потрібно активізувати. Практика підказує, що здобувачі освіти ідуть на заняття не підготовлені, але коли знають, що буде опитування – готуються. Разом з тим це дає можливість виявити прогалини, що важливо не стільки для здобувача освіти, як для викладача.

2. Сократична бесіда. Ставиться серія запитань, які дають можливість здобувачу освіти дати не повну відповідь, що спонукає з зацікавленістю сприймати новий матеріал.

3. Проблемне заняття. Висловлюється проблема, з метою викликати зацікавленість у здобувачів освіти. Цей вид інтерактивних технологій можна використовувати після опрацювання серії занять, бо здобувачі освіти вже повинні мати багаж знань.

4. Дискусія. Відбувається активний обмін думками. Це різновид

проблемних лекцій. Проводяться ділові ігри, самостійна робота. Лекція-дискусія дає можливість охопити складний, великий за обсягом і найбільш вдалий матеріал.

5. Аналіз конкретних ситуацій. Береться конкретна ситуація з життя (професійна діяльність, соціум тощо) і вирішується різними шляхами. Сьогодні неможливо навчати здобувача освіти старими методами. Знань стало так багато, професійні навички стали настільки багатоманітними, що їх неможливо передати в повному обсязі в межах традиційних методів, шляхом ретрансляції, позбавленої емоційності.

6. Заняття з використанням техніки зворотного зв'язку. Після подачі лекції починається її обговорення. З'ясовується наскільки здобувачі освіти зрозуміли матеріал.

7. Метод «заверши фразу». Здобувач освіти може продовжувати її своїми словами, а не так як у конспекті.

8. Консультація. Для індивідуальної роботи зі здобувачами освіти використовують пояснення.

6. МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

За місцем у навчальному процесі розрізняють **вхідний, поточний, періодичний, підсумковий види контролю**.

Вхідний контроль – використовують перед вивченням нової теми на початку семестру для з'ясування загального рівня підготовки здобувачів освіти з дисципліни, щоб передбачити організацію їх навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль – спостереження викладача за навчальною діяльністю здобувачів освіти на занятті. Метою його є отримання оперативних даних про рівень знань здобувачів освіти і якість навчальної роботи на занятті, оптимізація управління навчальним процесом.

Періодичний (тематичний) контроль – виявлення й оцінювання засвоєних на кількох попередніх заняттях знань, умінь здобувачів освіти з метою визначення, наскільки успішно вони володіють системою знань, чи відповідають ці знання програмі. Різновидом періодичного є **тематичний контроль**, що полягає у перевірці та оцінюванні знань здобувачів освіти з кожної теми і спрямований на те, щоб усі належно засвоїли кожен тему.

Підсумковий контроль здійснюється наприкінці семестру або навчального року. Підсумкову оцінку за семестр виставляють за результатами тематичного оцінювання, за рік – на основі семестрових оцінок.

Навчальні досягнення здобувачів освіти з навчальної дисципліни «Заповідна справа» оцінюватися за кредитно-трансферною системою ЄКТС, в основу якої покладено принцип прозорості, об'єктивності, індивідуальності та певної уніфікованості. Головна завдання при цьому – досягти найбільш ефективного та об'єктивного оцінювання, яке повинне одночасно виконувати контролюючу й мотивуючу функції.

Кожен модуль включає лекційні та практичні заняття, самостійну роботу.

Модульний контроль знань здобувачів освіти здійснюється через проведення аудиторних письмових контрольних робіт або комп'ютерного тестування.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід до виконання завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – Залік – 8-й (6-й) семестр 4-го (3-го) року навчання, (денна форма).

7. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти здійснюється відповідно до Положення про оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти у Білгород-Дністровському фаховому коледжі природокористування, будівництва та комп'ютерних технологій.

Формою семестрової атестації є диференційований залік.

Результати навчання здобувачів фахової передвищої освіти Коледжу з теоретичної та практичної підготовки можуть оцінюватись за 100-бальною шкалою, оцінкою в ЄКТС.

Відповідно рейтинг здобувача освіти із засвоєння навчальної дисципліни може складатися з рейтингу з навчальної роботи – 70 балів та рейтингу з атестації – 30 балів. Таким чином, на оцінювання засвоєння змістових модулів, на які поділяється навчальний матеріал дисципліни, передбачається 70 балів. Рейтингові оцінки із змістових модулів, як і рейтинг з атестації, теж обчислюються за 100-бальною шкалою.

Для занесення оцінок до екзаменаційної відомості, індивідуального навчального плану здобувача освіти (залікової книжки) та журналу рейтингової оцінки знань здобувача освіти його рейтинг з різних видів навчальної роботи у балах переводиться у національну та ЄКТС (Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система) оцінки згідно з таблицею.

Відповідність результатів контролю знань за різними шкалами і критерії оцінювання

Оцінка ЄКТС	Сума балів за 100 бальною шкалою	Національна шкала (12-бальна)	Національна шкала (4-бальна)	Рівень компетентності	Критерії оцінювання
A	90 – 100 (відмінно)	12-10	відмінно	Високий рівень	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вмє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вмє використовувати набуті знання і вміння для ухвалення рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.
B	85 – 89 (дуже добре)	9-8	добре	Достатній рівень	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна
C	75 – 84 (добре)	7			Здобувач освіти вмє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок
D	70 – 74 (задовільно)	6-5	задовільно	Середній рівень	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.
E	60 – 69 (достатньо)	4			Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
FX	35 – 59 (незадовільно)	3	незадовільно	Початковий рівень	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
F	1 – 34 (незадовільно)	2			Здобувач освіти володіє матеріалом на елементарному рівні засвоєння, викладає його уривчастими реченнями, виявляє здатність викласти думку на елементарному рівні.
		1			Учень володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що позначаються учнем окремими словами чи реченнями.

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

1. Програма навчальної дисципліни «Заповідна справа».
2. Силабус навчальної дисципліни «Заповідна справа».
3. Робоча навчальна програма
4. Конспект лекцій
5. Методичні вказівки до виконання практичних занять
6. Методичні вказівки до виконання самостійної роботи
7. Матеріали з контролю знань студентів:
8. Презентації, додатковий навчальний матеріал.

Вивчення дисципліни здобувачами освіти передбачає вміння використовувати різні інформаційні ресурси: опубліковану українську та іноземну літературу (нормативні документи, підручники, навчальні посібники, наукові періодичні та монографічні видання, словники, довідники тощо), методичну літературу та Інтернет-джерела.

9.РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна

1. Савчук Л.А. Заповідна справа: Конспект лекцій. / Людмила Анатоліївна Савчук. – Луцьк :ПП Іванюк В.П. 2022. – 60 с.
2. Андронов В.А. Заповідна справа: навч. посіб. / В.А. Андронов, Є.О. Варивода, Г.В. Тітенко. – Х.: НУЦЗУ, 2015. – 204 с.
3. Бургаз О.А., Грудєв П.Х., Кур'янова С.О. Бу-90 Заповідна справа: конспект лекцій. Одеса: Одеський державний екологічний університет, 2022. 150 с.
4. Конспект лекцій з дисципліні "Заповідна справа" для студентів спеціальності 6.040106 – Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування. / Укладач: Непошивайленко Н.О. – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2015. – 68с.

Допоміжна

1. Дейнека Л. **Заповідна справа** [Електронний ресурс]: наук.-допом. бібліографічний покажчик / Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Бібліотека; уклад. Л. Дейнека. – Луцьк, 2021. – 226
2. Законодавство України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua/>